

УДК 336.67

А. С. Лесюк,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,
Полтавська державна аграрна академія
ORCID ID: 0000-0002-9160-5894

DOI: 10.32702/2306-6792.2020.15.67

ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

A. Lesyuk,
Candidate for a degree, Poltava State Agrarian Academy

ASSESSMENT OF FINANCIAL RESULTS OF ENTERPRISES IN UKRAINE

У статті розглянуто сутність категорій "дохід", "витрати", "прибуток", "збиток" та "фінансові результати".

Запропоновано класифікацію впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на фінансові результати діяльності підприємств в Україні. Вплив чинників відрізняється (посилюються або послаблюється) залежно від галузей національної економіки України, регіону, фінансово-господарської діяльності підприємств та форми власності.

Розглянуто порядок визначення фінансового результату від фінансово-господарської діяльності підприємства. Складається з двох етапів: 1) визначення прибутку (збитку) від операційної діяльності, 2) визначення фінансової та інвестиційної діяльності.

Здійснено оцінку фінансових результатів діяльності підприємств України за видами економічної діяльності. Спостерігається тенденція до покращення фінансових результатів підприємств у більшості галузях національної економіки України. Більшість видів економічної діяльності в Україні є прибутковими у 2018 році.

The article considers the essence of the categories "income", "expenses", "profit", "loss" and "financial results". Assessment of income, expenses and financial results is one of the areas of analysis of the efficiency of the enterprise. It has been established that in the scientific literature there is no single point of view on certain theoretical issues of financial results, as well as the identification of factors affecting the functioning of enterprises in Ukraine.

The author's definition of the category "financial results" is given, which should be understood as an increase in profit (loss) and the level of profitability (loss-making) of the enterprise from financial and economic activities for the reporting period.

A classification of the influence of external and internal factors on the financial results of enterprises in Ukraine is proposed. Which have a negative impact on the results of the financial and economic activities of the enterprise. External factors have a direct or indirect effect on the financial results of the enterprise. Internal factors directly affect the economic and financial activities of the enterprise. The influence of factors differs (increases or decreases) depending on the sectors of the economy of Ukraine, the region, the financial and economic activities of enterprises and the form of ownership.

The procedure for determining the financial result from the financial and economic activities of the enterprise is considered. Which is carried out in order to obtain an assessment of the current state of financial and economic and future (forecasting) of the enterprise. It consists of two stages: 1) determination of profit (loss) from operating activities, 2) determination of financial and investment activities.

Assessed the financial results of the enterprises of Ukraine by type of economic activity. There is a tendency to improve the financial results of enterprises in most sectors of the national economy. It is established that most types of economic activity in Ukraine are profitable in 2018. The vast majority of small and medium enterprises are at risk of bankruptcy in Ukraine. The role of microenterprises is decreasing.

Ключові слова: доходи, витрати, прибуток, збиток, фінансові результати.

Key words: income, expenses, profit, loss, financial results.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Нині в Україні спостерігається тенденція до погіршення фінансових результатів підприємств у більшості галузях національної економіки, що є наслідком політичної й економіч-

ної нестабільності та недосконалістю правового та податкового законодавства. Це в подальшому призводить до збільшення неплатоспроможності або до банкрутства вітчизняних підприємств.

Рис. 1. Поняття "дохід", "витрати", "прибуток", "збиток" та "фінансові результати"

Джерело: узагальнено автором за даними [10, с. 200].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження теоретичних засад категорії "фінансові результати" відображені в наукових працях Н.О. Власової, І.Ю. Мелушової [1]; Б.М. Литвина, М.В. Стельмах [7]; Ю.М. Тютюнника, Л.О. Дорогань-Писаренко, С.В. Тютюнник [10]; К.Р. Субраманьяма, Дж.Дж. Вілда [11] та інших науковців. Водночас у науковців відсутня єдина точка зору з окремих теоретичних питань фінансових результатів, а також виявлення чинників, які впливають на функціонування підприємств в Україні. Це обумовлює актуальність даного дослідження.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є розкрити сутність категорії "фінансові результати". Визначити вплив зовнішніх та внутрішніх чинників на фінансові результати діяльності підприємств. Здійснити оцінку фінансових результатів діяльності підприємств України за видами економічної діяльності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Функціонування підприємств України спрямовано на отримання фінансового результату. Тому важливим є своєчасне і якісне проведення фінансовими службами підприємств оцінки ефективності використання наявних фінансових ресурсів [6, с. 261].

Оцінка фінансових результатів — це інструмент, який використовується для оцінки ступеня, в якій підприємства можуть досягти очікуваної мети за різних аспектів. А також збільшити прибуток за найменших ризиків при прийнятті фінансових рішень [11, с. 200].

Фінансові результати діяльності підприємства характеризуються приростом чистих активів, основним джерелом якого є прибуток від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, а також отриманий в результаті надзвичайних подій [7, с. 37].

Прибуток зростає або зменшується залежно від ефективності підприємства. Конкуренція спонукає підприємців до вдосконалення виробництва та комерційної діяльності [9, с. 1151].

Оцінка доходів, витрат і фінансових результатів є одним із найважливіших напрямів оцінювання ефективності господарської діяльності підприємств (рис. 1) [10, с. 200].

Поняття "фінансовий результат" змінювалося відповідно до змін, внесених до методики його визначення. Нині поняття "фінансовий результат" визначають як суму валового доходу від звичайної і надзвичайної діяльності підприємства, зменшеного на суму витрат, пов'язаних із виконанням господарської діяльності на підприємстві, непрямих податків та податку на прибуток за окремий звітний період [8, с. 175].

Поняття "фінансові результати" розглядають як бухгалтерську оцінку різниці між поточ-

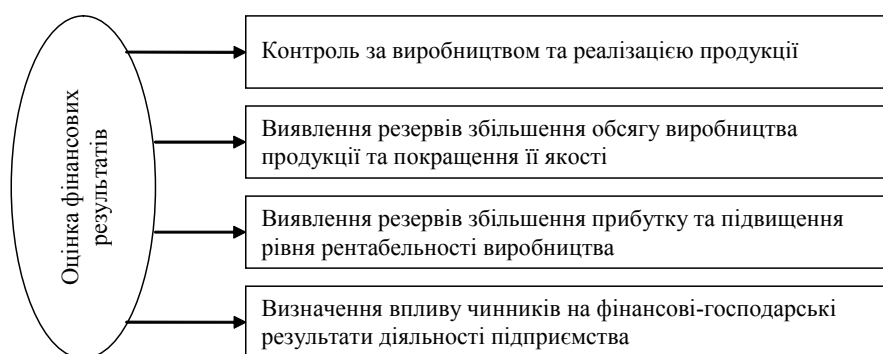

Рис. 2. Завдання оцінки фінансових результатів фінансово-господарської діяльності підприємства

Джерело: авторська розробка.

ними доходами та витратами відповідно до нормативної бази складання фінансової звітності [1, с. 25].

Дробишева О.О. та Рижков А. вважають, що "абсолютні показники оцінки фінансових результатів — це сума прибутку (чи збитку) за структурою його утворення чи розподілу і ви-

користання. Відносні показники фінансових результатів — характеризують відносний у відсотках ступінь прибутковості вкладеного капіталу в цілому і за його структурою, зроблених витрат чи отриманого доходу" [3, с. 190].

На думку автора, під фінансовими результатами слід розуміти збільшення прибутку

Рис. 3. Порядок визначення фінансового результату від фінансово-господарської діяльності підприємства

Джерело: [4 с. 421].

Таблиця 1. Оцінка фінансових результатів (до оподаткування) діяльності підприємств України за видами економічної діяльності, 2014 — 2018 рр., млн грн¹⁾

Показники	Роки					Відхилення (+, -) 2018 р. від 2014 р.
	2014	2015	2016	2017	2018	
Сільське, лісове та рибне господарство	21677,4	103137,6	91109,5	69344,1	71478,5	49801,1
Промисловість	-166414,0	-181360,9	-7569,6	87461,7	154138,2	320552,2
Будівництво	-27288,4	-25074,1	-9342,9	-3535,8	6433,9	33722,3
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	-128134,8	-80564,3	7277,0	39296,3	86290,5	214425,3
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	-19703,9	-13921,8	12819,7	-16532,6	-22661,6	-2957,7
Тимчасове розміщування й організація харчування	-6579,0	-7094,4	-1947,6	1976,8	2886,5	9465,5
Інформація та телекомунікації	-15373,9	-10166,6	4197,9	15195,3	18181,0	33554,9
Фінансова та страхова діяльність	-4829,2	-8516,4	431,0	18280,2	24750,0	29579,2
Операції з нерухомим майном	-105597,6	-63470,1	-42950,2	-15430,7	16,3	105613,9
Професійна, наукова та технічна діяльність	-98958,1	-47964,1	21079,8	45611,6	26147,7	125105,8
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-9219,4	-9425,1	-4347,7	-2967,3	482,5	9701,9
Освіта	82,6	105,3	102,8	121,5	178,6	96,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	-1111,0	-961,1	311,7	320,4	1249,3	2360,3
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-2911,4	-3489,2	-1512,8	-2198,1	-496,1	2415,3
Надання інших видів послуг	-16,1	293,5	229,2	8,7	137,0	153,1

Примітка: ¹⁾ Без урахування результатів діяльності бюджетних установ, тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: розраховано автором за даними [2].

(збитку) та підвищення рівня рентабельності (збитковості) підприємства від фінансово-господарської діяльності за звітний період. Чим вище значення прибутку та рівня рентабельності, тим більша інвестиційна привабливість підприємства.

Оцінка фінансових результатів проводиться з метою отримання аналізу поточного стану фінансово-господарської та майбутньої (прогнозування) діяльності підприємства (рис. 2).

Розрахунок фінансового результату від фінансово-господарської діяльності підприємства складається з двох етапів: на першому визначають прибуток (збиток) від операційної діяльності, на другому — від фінансової та інвестиційної (рис. 3) [4, с. 420].

Оцінка фінансових результатів діяльності підприємств України за 2014—2018 рр. свідчить про стрімке зростання прибутковості лише сільського, лісового та рибного господарства у 2,3 рази (49801,1 млн грн).

Щодо темпів приросту фінансових результатів діяльності підприємств, то найсуттєвіших від'ємних значень вони набули у наступних видах діяльності підприємств: наданні інших видів послуг (-1050,9 %), фінансової та страхової

діяльності (-712,5 %), інформації та телекомунікаціях (-318,3 %), охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (-312,4 %), промисловості (-292,6%), оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (-267,3 %), тимчасового розміщування й організації харчування (-243,9 %), професійної, наукової та технічної діяльності (-226,4 %), будівництва (-223,6 %), діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (-205,2 %) та операції з нерухомим майном (-200,0 %).

У 2018 р. порівняно з 2014 р. збитковими були підприємства за двома видами економічної діяльності, а саме: транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності та мистецтва, спорту, розваг та відпочинку. (усі інші підприємства за видами економічної діяльності в Україні були прибутковими) (табл. 1).

Складне економічне становище підприємств в Україні викликане зовнішніми та внутрішніми чинниками (рис. 4).

Зовнішні чинники можуть мати безпосередньо прямий або опосередкований вплив на фінансово-господарські результати підприємств. Негативний вплив зовнішніх чин-

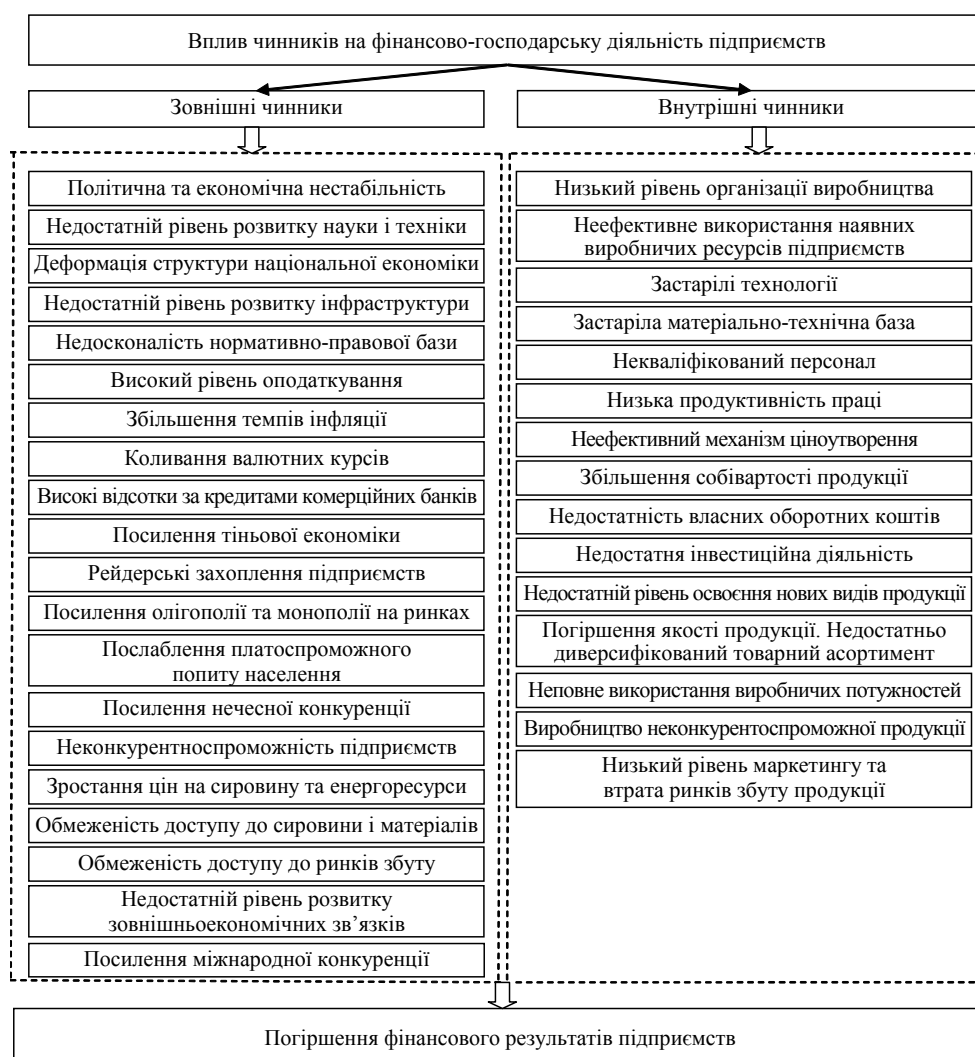

Рис. 4. Класифікація впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на фінансові результати діяльності підприємств в Україні

Джерело: авторська розробка.

Рис. 5. Кількість підприємств в Україні, 2014 – 2018 рр., одиниць

Джерело: побудовано автором за даними [2].

ників можливо компенсувати лише частково, — відсутність можливостей для підприємств безпосередньо впливати на соціально-економічні умови, які формують підприємницьке середовище в національній економіці України. Внутрішні чинники безпосередньо впливають на фінансово-господарську діяльність підприємств.

Вплив чинників відрізняється (посилюються або послаблюються) залежно від галузей національної економіки України, регіону, фінансово-господарської діяльності підприємств та форми власності.

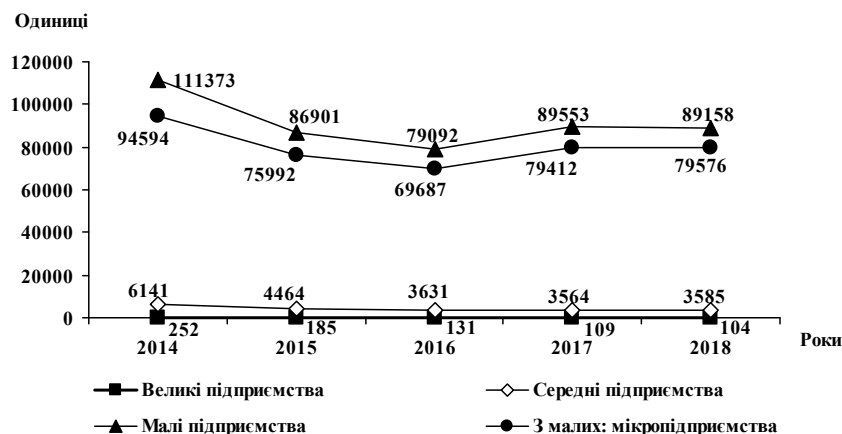

Рис. 6. Кількість збиткових підприємств в Україні, 2014 — 2018 рр., одиниць

Джерело: побудовано і розраховано автором за даними [2].

В умовах ринкових відносин досягнення стійкого розвитку підприємств залежить від їхньої здатності адаптуватися до змін навколишнього середовища [5, с. 89].

Зазначені вище чинники призводять до неплатоспроможності підприємств і є основними причинами стійкої тенденції до збільшення кількості збиткових підприємств (рис. 5, 6).

Аналіз даних рисунків 5 та 6 свідчить, що кількість підприємств в Україні скоротилася з 1591160 у 2014 р. до 1483716 у 2018 р., тобто на 107444 підприємств (6,8 % від загальної кількості підприємств). Зокрема, частка великих підприємств зменшилася на 10,3 % (51 підприємство). За 2014 — 2018 рр. також відбулося незначне збільшення кількості середніх підприємств — на 0,9 % (151), малих — на 4,6 % (14776), з малих: мікропідприємств — на 5,0 % (13850). За досліджуваний період знизилася кількість збиткових підприємств в Україні серед великих підприємств — на 58,7 % (148), середніх — на 41,6 % (2556) та малих — на 19,9 % (22215), з малих підприємств: мікропідприємств — на 15,9 % (15018).

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Під фінансовими результатами слід розуміти збільшення прибутку (збитку) та підвищення рівня рентабельності (збитковості) підприємства від фінансово-господарської діяльності за звітний період.

У сучасних умовах господарювання фінансово-господарська діяльність підприємств в Україні ускладнюється різними кризовими ситуаціями. Під загрозою банкрутства в Україні перебувають у переважній більшості малі та середні підприємства, а стабільність розвит-

ку національної економіки залежить від ефективності функціонування в країні малого та середнього бізнесу. У національній економіці України спостерігається тенденція до зменшення ролі мікропідприємств.

Зовнішні та внутрішні чинники можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на результати фінансово-господарської діяльності підприємства.

Література:

1. Власова Н.О., Мелушова І.Ю. Ефективність формування фінансових результатів підприємств роздрібної торгівлі: монографія. Х.: ХДУХТ, 2008. 259 с.
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 25.06.2020).
3. Дробишева О.О., Рижков А. Управління фінансовими результатами діяльності промислового підприємства. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2013. Випуск 5. С. 188—196.
4. Калініченко О.В., Плотник О.Д. Економіка підприємства. Практикум: навчальний посібник. К.: Кондор, 2012. 600 с.
5. Лесюк А.С. Комплексна оцінка фінансового стану сільськогосподарських підприємств в Україні. Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / М-во освіти і науки України; М-во культури України; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ: Видавничий центр КНУКіМ, 2017. Ч. 2. С. 89—91.
6. Лесюк А.С. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств України. Матеріали

IV Міжнародної науково-практичної конференції "Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: виклики пост-індустріальної економіки", Львів, 18—19 травня 2017 р. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. С. 261—262.

7. Литвин Б.М., Стельмах М.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. К.: "Хай Тек Прес", 2008. 336 с.

8. Лучко М.Р., Жукевич С.М., Фаріон А.І. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ. 2016 304 с.

9. Томілін О.О. Фінансовий стан підприємства і його стабільність. Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. Випуск № 241: V т. Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. С. 1150—1157. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1575> (дата звернення: 29.06.2020).

10. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Полтава: ПДАА, 2016. 430 с.

11. Subramanyam K. R. dan Wild J. J. Harsey (2010), Analisis Laporan Keuangan (Financial Statement Analysis). Edisi 10. Jakarta: Salemba Empat.

References:

1. Vlasova, N. O. and Melushova, I. Yu. (2008), Efektivnist' formuvannia finansovykh rezul'tativ pidpriemstv rozdribnoi torhivli: monohrafiia [The effectiveness of the formation of financial results of retail enterprises: monograph], KhDUKhT, Kharkiv, Ukraine.

2. State Statistics Service of Ukraine (2020), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 25.06.2020).

3. Drobysheva, O. O. and Ryzhkov, A. (2013), "Management of financial results of the industrial enterprise", Ekonomichnyj visnyk Zaporiz'koi derzhavnoi inzhenernoi akademii, vol. 5, pp. 188—196.

4. Kalinichenko, O. V. and Plotnyk, O. D. (2012), Ekonomika pidpriemstva. Praktikum: navchal'nyj posibnyk [Enterprise economy. Practicum: tutorial], Kondor, Kyiv, Ukraine.

5. Lesiuk, A. S. (2017), "Comprehensive assessment of the financial condition of agricultural enterprises in Ukraine", Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Materials of the International Scientific-Practical Conference], Informatsiini tekhnologii v kulturi, mystetstvi, osviti, nautsi, ekonomitsi ta biznesi [Information technology in culture, art, education, science, economics and business], M-vo osvity i nauky Ukrainy; M-vo kultury Ukrainy; Kyiv. nats. un-t kultury i mystetstv. Vydavnychiy tsentr KNUKiM, Kyiv, Ukraine, vol. 2, pp. 89—91.

6. Lesiuk, A. S. (2017), "Evaluation of the effectiveness of the use of financial resources of agricultural enterprises in Ukraine", Materialy IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Problemy formuvannia ta rozvytku innovatsijnoi infrastruktury: vyklyky postindustrial'noi ekonomiky [Materials of the IV International Scientific-Practical Conference. Problems of Formation and Development of Innovation Infrastructure: Challenges of the Post-Industrial Economy], Vydavnytstvo L'vivs'koi politekhniki, L'viv, Ukraine, 18 — 19 may, pp. 261—262.

7. Lytvyn, B. M. and Stelmakh, M. V. (2008), Finansovyj analiz: navch. posib. [Financial analysis: a textbook], Khai Tek Pres, Kyiv, Ukraine.

8. Luchko, M. R. Zhukevych, S. M. and Farion, A. I. (2016), Finansovyj analiz: navchal'nyj posibnyk [Financial analysis: tutorial], TNEU, Ternopil', Ukraine.

9. Tomilin, O. O. (2008), "The financial condition of the enterprise and its stability", Ekonomika: problemy teorii ta praktyky: Zbirnyk naukovykh prats Vol. 241, pp. 1150—1157, available at: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1575> [in Ukrainian] (accessed 29 June 2020).

10. Tiutiunyk, Yu. M. Dorohan'-Pysarenko, L. O. and Tiutiunyk, S. V. (2016), Finansovyj analiz: navchal'nyj posibnyk [Financial analysis: tutorial], TNEU, Ternopil', Ukraine.

11. Subramanyam, K. R. dan Wild, J. J. Harsey (2010), "Analisis Laporan Keuangan (Financial Statement Analysis)", Jakarta: Salemba Empat, Edisi 10.

Стаття надійшла до редакції 19.07.2020 р.

www.dy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net
тел.: (044) 223-26-28, (044) 458-10-73